

De schaal Guy Vanden Boer

a. Inleiding

Met de schaal Vanden Boer kan de ondersteuningsbehoefte op het vlak van elementaire zelfredzaamheid bij personen met een handicap in kaart gebracht worden. Deze schaal werd oorspronkelijk ontwikkeld voor gebruik in een nursingpopulatie, maar heeft ook reeds in andere settings dienst bewezen. Deze schaal kan gebruikt worden om de zorgbehoefte op vlak van elementaire zorg van mensen met een handicap in kaart te brengen en met elkaar te vergelijken. Ze biedt dan ook grote mogelijkheden voor het verdelen van personeel op basis van zorgzwaarte en voor het meebepalen van budgetten.

Onderhavige schaal is het product van een basisonderzoek en verscheidene vervolgonderzoeken en kan als voorlopige eindversie beschouwd worden. U zal bij vergelijking van de schaal die voorligt met de oorspronkelijke schaal van Vanden Boer dan ook grote verschillen vinden. Hoe de schaal geëvolueerd is van de oorspronkelijke schaal tot de huidige versie kan u in de handleiding die verkrijgbaar is bij vzw Stijn raadplegen.

b. Rationale van de schaal

De schaal Vanden Boer is een schaal die peilt naar de gemiddelde ondersteuningstijd nodig bij aspecten van zelfredzaamheid. Het gaat met andere woorden niet om het in kaart brengen van de zelfredzaamheid van een individuele persoon, maar om het nagaan hoeveel ondersteuningstijd een persoon met die bepaalde kenmerken gemiddeld nodig heeft op vlak van zelfredzaamheid.

Dat het gaat om gemiddelde zorgtijden wordt duidelijk in volgende tabel:

Groep	1	2	3	4	5
Gemiddelde tijd	101	64	46	28	11
Minimumtijd	57	27	18	3	0
Maximumtijd	173	108	78	86	58

Zoals kan gezien worden liggen de minimale en maximale tijdsscores van een bepaalde zorggroep ruim uit elkaar.

Bij het opstellen van deze schaal werd nagegaan welke aspecten van zelfredzaamheid het beste een onderscheid maken tussen personen die meer of minder ondersteuning nodig hebben. Met andere woorden de discriminatieve waarde van bepaalde kenmerken werd nagegaan. Om deze reden zijn niet noodzakelijk alle aspecten van zelfredzaamheid die op het eerste zicht relevant zijn (bv wassen) weerhouden, maar enkel diegene die maken dat meer tijd wordt besteed aan de ene persoon dan aan de andere.

c. Opbouw van de schaal

De schaal bestaat uit drie onderdelen namelijk 'fysieke mogelijkheden', 'praktisch handelen' en 'zindelijkheid'. Het eerste onderdeel bevat zes items, het tweede onderdeel vijf items en het derde onderdeel één item. De verschillende items hebben diverse antwoordmogelijkheden die variëren in aantal tussen twee en zes. Vervolgens is er per onderdeel een beslissingsboom dewelke leidt tot een subschaalscore. Tenslotte volgt de scorebepaling van de zorggroepen, met daaraan gekoppeld een gemiddelde zorgtijd. Dit is zoals reeds aangegeven de gemiddelde ondersteuningstijd op gebied van zelfredzaamheid. Deze tijden werden vastgesteld door middel van een tijdsstudie. Hierbij zijn vijf mogelijkheden waarbij zorggroep 1 met 101 minuten de groep is met de grootste zorgbehoefte op dit gebied en dus het hoogste aantal zorgminuten. Zorggroep 5 is met 11 minuten de groep met de laagste zorgbehoefte op dit gebied en dus het laagste aantal zorgminuten.

d. Invulinstructie

Allereerst dient de rationale van het onderzoek goed gekend te zijn. De schaal dient ter bepaling van de gemiddelde ondersteuningstijd, niet ter bepaling van de zelfredzaamheid van een individuele persoon.

Ten tweede is het bij het invullen van belang dat uitgegaan wordt van een objectieve waarneming van de persoon in een vertrouwde situatie.

Met deze twee aspecten in het achterhoofd moet eerst per item aangeduid worden wat de score van de persoon is: de antwoordmogelijkheden zijn in termen van ondersteuningsnood. Vervolgens moet per subschaal de betreffende beslissingsboom gevolgd worden: men begint bovenaan en gaat na of de stelling juist of fout is, deze stelling is letterlijk te nemen, dus <2 betekent wel degelijk kleiner dan 2 en niet kleiner of gelijk aan 2. Wanneer men de beslissingsboom voor de drie subschalen heeft doorlopen, is het de bedoeling dat aan de hand van deze subschaalscores de zorggroep bepaald wordt. Voor deze bepaling van de zorggroep vertrekt men vanuit de score op de subschaal fysieke mogelijkheden en gaat men verder met de beslissingsboom die bij deze score hoort. Vervolgens gaat men opnieuw na of de stelling juist of fout is. Wanneer in een beslissingsboom over een bepaalde subcategorie geen vraag gesteld wordt, wil dit zeggen dat dit voor deze combinatie niet differentieert. Bijvoorbeeld wanneer de score op de subschaal fysieke mogelijkheden 1 is en op praktisch handelen 4 maakt het geen verschil uit of de zindelijkheid 1, 2 of 3 is, de zorggroep is sowieso 3, de vraag naar zindelijkheid wordt dan ook niet gesteld. Wanneer men de beslissingsboom op deze manier volgt zal uiteindelijk een zorggroep per persoon kunnen bepaald worden.

e. Schaal Vanden Boer

Naam van de geobserveerde:

Geboortedatum:

IQ:

Instelling:

Observator

Datum:

Tijdsduur van het invullen:

Plaats van het invullen:

A. BEPALING VAN DE FYSIEKE MOGELIJKHEDEN

1. GEZICHTSVERMOGEN

Onder 'gezichtsvermogen' wordt verstaan: het al dan niet kunnen zien van de persoon.

Volgens deze schaal wordt een persoon als 'blind' gescoord als hij maximaal licht van donker kan onderscheiden.

Volgens deze schaal wordt een persoon als 'niet blind' gescoord als hij meer kan dan licht van donker onderscheiden.

1. Is niet blind2. Is blind

2. MOTORISCHE FUNCTIEBEPERKING

'Motorische functiebeperking' wijst op het niet doelgericht kunnen bewegen van een of meerdere ledematen.

Motorische functiebeperking: indien de persoon de armen of benen zonder hulp of hulpmiddelen niet kan gebruiken.

1. Heeft geen motorische functiebeperking of een motorische functiebeperking aan één arm of één been2. Heeft een functiebeperking aan 2 of meerdere ledematen

3. TRANSFER

In deze schaal verwijst transfer naar het zich verplaatsen van de ene op de andere stoel. Het gaat dus om het zich opwerken uit een (rol)stoel en het terug plaatsnemen op een andere (rol)stoel/wc.

'Voert transfer zelfstandig uit' betekent dat de persoon geen hulp of actief toezicht krijgt van een begeleider, noch gebruik maakt van hulpmiddelen.

Onder 'hulpmiddelen' verstaat men: lift, handgreep boven het bed, handgrepen in de toiletkamer, ...

Wanneer deze hulpmiddelen aangereikt worden door een begeleider, wordt dit beschouwd als menselijke hulp en scoort men dus onder de categorie 'met menselijke hulp en hulpmiddelen'.

Onder 'menselijke hulp' verstaat men: actief toezicht houden, elke deelhandeling verbaliseren, fysieke hulp bieden bij de (deel)handeling, ...

'Werkt niet mee tijdens de transfer' betekent dat de persoon uit de stoel wordt geheven of in een andere stoel wordt gezet door een begeleider en niet participeert of helpt in het proces.

De persoon mag dus geen enkele vorm van medewerking bieden om onder deze categorie te vallen.

1. Voert transfer volledig zelfstandig uit2. Voert transfer uit met hulpmiddelen3. Voert transfer uit met menselijke hulp maar zonder hulpmiddelen4. Voert transfer uit met menselijke hulp en hulpmiddelen5. Werkt niet mee tijdens de transfer

4. BINNENSHUIS STAPPEN (AMBULANTIE)

In deze schaal wordt met 'binnenshuis stappen' bedoeld dat de persoon zich binnenshuis van de ene kant van de woning naar de andere kant van de woning (of therapiecentrum of school of ...) kan begeven. Het gaat om stappen op vlak terrein.

'Volledig zelfstandig' betekent dat de persoon geen hulp of actief toezicht krijgt van een begeleider, noch gebruik maakt van hulpmiddelen. Je kijkt hier enkel naar de functie 'binnenshuis stappen'. Hier wordt niet beoordeeld of de zorggebruiker bij dit stappen, rondwandelen in de woning sociale controle, controle omwille van gedrag, ... nodig heeft.

'Menselijke hulp' impliceert een één-één relatie van begeleider en persoon. Voorbeelden zijn: fysieke steun, actief toezicht (bijv. erbij staan omdat de persoon gemakkelijk valt), ... Deze worden beschouwd als hulp indien de persoon alleen stapt met deze hulp. Toezicht omwille van gedrag geldt hier niet als menselijke hulp.

'Hulpmiddelen' houdt onder meer in: beensteunen, spalken, wandelstok, krukken, rugsteun. Ook op de doelgroep toegespitste, ingebouwde aanpassingen aan de infrastructuur (zoals handbaren, bevestigd in de muur) of log, moeilijk te verschuiven meubilair, worden beschouwd als hulpmiddelen indien de persoon enkel stapt door gebruik te maken van deze hulpmiddelen. Orthopedische schoenen worden alleen aanzien als hulpmiddel als de persoon zonder deze schoenen niet kan stappen. Het gebruik van steunzolen valt dus niet in deze categorie.

'Stapt niet' betekent dat de persoon de betreffende woning of ruimte niet kan doorkruisen. Hij/zij mag geholpen worden bij het doen van enkele stappen van bed naar stoel, maar dit alleen geeft geen inhoud aan het stappen (want dit is 'transfer').

1. Stapt volledig zelfstandig
2. Gebruik van hulpmiddelen, maar zonder menselijke hulp
3. Stapt met menselijke maar zonder gebruik van hulpmiddelen
4. Stapt met menselijke hulp en gebruikt hulpmiddelen
5. Stapt niet

5. TRAPPEN DOEN

Met 'trappen doen' wordt het proces bedoeld van het op én af de trap gaan (stappend, maar kan ook kruipend), van de ene verdieping naar de andere. Minimale variaties in vloerhoogte zoals een drempel tussen twee kamers zijn hierbij niet inbegrepen.

'Kan niet op en af de trap' omvat de persoon die:

- enkele treden kan doen maar, ondanks menselijke en/of gebruik van hulpmiddelen, geen volledige trap kan doen;
- geen trappen doet omwille van onbekwaamheid;
- de trap op en/of af wordt gedragen.

Wanneer men in de leefsituatie geen trappen heeft moet die categorie gescoord worden waarvan men vermoedt dat de persoon erin zou scoren moest er wel een trap zijn.

1. Gaat op en af de trap, eventueel met menselijke hulp en/of gebruik van hulpmiddelen
2. Kan niet op en af de trap

6. ROLSTOELGEBRUIK

Met 'rolstoelgebruik' wordt het proces van voortbewegen door middel van één of ander hulpmiddel op wielen bedoeld. Voorbeelden hiervan zijn: rolstoel, ligschelp, kinderwagen,...

Het gaat hier om rolstoelgebruik dat dagdagelijks voorkomt, wanneer enkel gebruik gemaakt wordt van een rolstoel om buitenshuis te gaan, kan dit gescoord worden onder 'mobiliteit buitenshuis'.

'Volledig zelfstandig' betekent dat de persoon geen hulp of actief toezicht krijgt van een begeleider, noch gebruik maakt van hulpmiddelen. Concreet houdt dit in dat de persoon geen hulp nodig heeft bij het passeren van deuren of het nemen van glooiingen en hellingen.

'Menselijke hulp' betekent dat een begeleider de persoon helpt bij het passeren van deuren, aan- of afzetten van de remmen, leren gebruiken van de rolstoel, nemen van glooiingen en hellingen. Ook het buitenshuis duwen omwille van veiligheidsredenen, te lange afstanden, ... valt hieronder.

'Hulpmiddelen' gebruikt bij rolstoelen, zijn aanpassingen van de standaardrolstoel, bijvoorbeeld: éénarmige besturing, elektronische besturing.

'Wordt gereden in eigen rolstoel en werkt in het geheel niet mee' betekent dat de persoon geduwd wordt in een rolstoel. De persoon kan eventueel een meter rijden met zijn rolstoel, maar dit alleen geeft geen inhoud aan het rolstoelgebruik.

1. Gebruikt (dagdagelijks) geen rolstoel
2. Gebruikt rolstoel volledig zelfstandig
3. Gebruikt rolstoel met hulpmiddelen maar zonder menselijke hulp
4. Gebruikt rolstoel met menselijke maar zonder verdere hulpmiddelen
5. Gebruikt rolstoel met menselijke hulp en hulpmiddelen
6. Wordt gereden in rolstoel en werkt in het geheel niet mee

B. BEPALING VAN HET PRAKTISCH HANDELEN

1. MOBILITEIT BUITENSHUIS

'Mobiliteit buitenshuis' beschrijft de mate waarin de persoon zich kan verplaatsen (zowel al stappend als door middel van rollend materiaal) buiten zijn woning. Onder woning wordt binnen de leefgroep bedoeld, met andere woorden de keuken, badkamer, woonruimte, slaapkamer. Onder buiten de woning wordt buiten de leefgroep bedoeld, met andere woorden de tuin, het terras, het gebouw waarin de leefgroep zich bevindt, het terrein van de voorziening. Het gaat wel degelijk enkel over vertrouwd terrein. Van zodra het gaat over mobiliteit in vreemde omgeving gaat het over sociale redzaamheid, wat niet gemeten wordt binnen deze schaal.

'Volledig zelfstandig' betekent dat de persoon buiten de woning gaat en terugkeert zonder hulp van een begeleider en zonder gebruik te maken van hulpmiddelen.

'Menselijke hulp' betekent dat één of meerdere begeleiders de persoon helpen als hij/zij buiten de woning gaat door middel van:

- fysieke steun, ook bijvoorbeeld het openen van een deur;
- voortduwen van de rolstoel;
- het dragen van de persoon.

Ook actief toezicht houden valt onder menselijke hulp. Onder actief toezicht verstaan we zowel nabijheid als sociale controle.

'Hulpmiddelen' zijn hulpinstrumenten zoals beensteunen, spalken, wandelstok, krukken en rolstoel. Ook op de doelgroep toegespitste, ingebouwde aanpassingen aan de infrastructuur (zoals handbaren, bevestigd in de muur of omheiningen) komen enkel in aanmerking indien ze ook effectief worden gebruikt door de persoon om zich te verplaatsen buiten de woning. Orthopedische schoenen worden beschouwd als hulpmiddelen indien de persoon enkel kan stappen met deze schoenen.

1. Gaat volledig zelfstandig buiten de woning
2. Gaat buiten de woning met hulpmiddelen maar zonder menselijke hulp
3. Als de persoon zich buiten de woning begeeft, is er menselijke hulp nodig

2. KLEDEN

'Kleden' omschrijft het proces van het aandoen, vastmaken en uitdoen van alle soorten kledij die gewoonlijk door de persoon gedragen worden. Het kiezen en bij

elkaar zoeken van de kleding wordt hier buiten beschouwing gelaten. Het aan- en uitdoen van allerlei orthopedische hulpmiddelen (rijglaarzen, korset, ...) wordt eveneens buiten beschouwing gelaten.

'Volledig zelfstandig, eventueel met hulpmiddelen' betekent dat de persoon geen hulp, noch actief toezicht nodig heeft van een begeleider. Personen die gebruik maken van hulpmiddelen worden ook onder deze categorie gescoord.

Met 'hulpmiddelen of aanpassingen' wordt hier bedoeld: speciale truien met ritsluiting of velcro, aangepaste kledij (brede broekspijpen, bh met sluiting vooraan), verlengde schoenlepel, ...

'Met beperkte menselijke hulp' wil zeggen hulp bij het vastmaken van haken, knopen, ritsluitingen, veters, zweedse slotjes, ...

'Wordt gekleed zonder medewerking van de persoon' betekent dat de persoon volledig wordt gekleed door een begeleider.

Elke vorm van medewerking - hoe klein ook - wordt gescoord als 'wordt gekleed met medewerking van de persoon'. Voorbeelden hiervan zijn: het omhoog steken van de armen, benen uitsteken om schoenen aan te kunnen doen, ...

1. Kleedt zich volledig zelfstandig, eventueel met hulpmiddelen of aanpassingen2. Kleedt zich met beperkte menselijke hulp3. Kleedt zichzelf mits (verbale) activering en/of aangeven van kledingstuk4. Wordt gekleed met medewerking van de persoon5. Wordt gekleed zonder medewerking van de persoon

3. COMMUNICATIE

'Communicatie' beschrijft het proces van het communiceren van behoeften door eender welk middel. Het gaat hier dus om het kunnen bevestigen/ontkennen of het aangeven van honger, dorst, koude, warmte, ziekte, plasdrang, speelgoedje vragen, aangeven dat men naar buiten wil, ... Het kenbaar maken van één van deze behoeften is voldoende! Het kenbaar maken van lust/onlust, ergens plezier in hebben, iets onaangenaam vinden, ... is niet voldoende.

'Mondeling verbaal' betekent dat de persoon zijn basisbehoeften doeltreffend communiceert met een mondelinge verbale officiële taal.

'Op een andere manier' betekent dat de persoon zijn basisbehoeften hoofdzakelijk communiceert op een andere manier als met een mondelinge verbale taal. Dit kan zowel communiceren zijn met een niet mondelinge taal zijn zoals bijvoorbeeld schrijven, spraakcomputer, gebarentaal, SMOG als communiceren van behoeften zonder taal maar bijvoorbeeld met aanwijzen, losse gebaren, mimiek, klanken.

Indien een persoon zich op beide manieren uit, dient datgene wat het meest op de voorgrond staat aangeduid te worden.

'Goed verstaanbaar' betekent dat de omgeving van de persoon (dus de opvoeders, ouders, ...) hem/haar op een vlotte tot minder vlotte manier begrijpt.

'Slecht verstaanbaar' betekent dat de omgeving van de persoon (dus de opvoeders, ouders, ...) hem/haar moeilijk tot zeer moeilijk kan begrijpen.

'Communiqueert geen behoefte' betekent dat de persoon noch verbaal, noch non-verbaal zijn behoefte(n) communiqueert.

1. Communiqueert behoefte(n) mondeling verbaal, goed verstaanbaar
2. Communiqueert behoefte(n) mondeling verbaal, slecht verstaanbaar
3. Communiqueert behoefte(n) hoofdzakelijk op een andere manier, goed verstaanbaar
4. Communiqueert behoefte(n) hoofdzakelijk op een andere manier, slecht verstaanbaar
5. Communiqueert geen behoefte(n)

4. ETEN/VOEDEN

'Eten/Voeden' is het proces van voedsel in het lichaam brengen, op eender welke manier vanuit eender welk soort bord. Dit item richt zich op het proces eten/voeden tijdens het hoofdgerecht van het middagmaal.

Onder 'voorbereidende hulp' wordt onder meer verstaan: het eten snijden, mixen, malen, ...

Onder 'gedeeltelijke hulp tijdens het eten zelf' wordt onder meer verstaan: het regelmatig aanbieden van de lepel, het verbaliseren van een (deel)handeling, ... Wordt zowel voor als tijdens het eten hulp geboden, dan moet in deze categorie gescoord worden.

Wanneer een persoon gevoed wordt omwille van gedrag, mag dit enkel gescoord worden onder 'wordt gevoed' wanneer altijd op deze manier eten wordt gegeven. Wanneer de persoon slechts sporadisch (in slechte periodes) wordt gevoed omwille van gedrag, wordt dit aanzien als een gedragsaanpak en mag dit hier niet gescoord worden.

1. Eet volledig zelfstandig
2. Eet zelfstandig, mits voorbereidende hulp
3. Eet zelfstandig, mits gedeeltelijke hulp tijdens het eten zelf
4. Wordt gevoed
5. Krijgt voeding via een sonde

5. TOILETGEBRUIK

'Toiletgebruik' verwijst naar het proces van het van en naar het toilet (wc) gaan, het plaatsnemen op de wc voor eliminatie van stoelgang en urine, van de wc afkomen, het zich reinigen na eliminatie en het zich aan- en uitkleden. Ook het gebruik van bedpan of urinaal hoort hieronder. Of de persoon zindelijk is of niet, maakt in dit item niet uit; zie volgend item.

'Volledig zelfstandig' betekent dat de persoon geen actieve hulp of actief toezicht krijgt van een begeleider, noch gebruik maakt van hulpmiddelen.

'Menselijke hulp' betekent actief toezicht ofwel hulp bij:

- het naar en terug van het toilet gaan;
- het in orde brengen van de kledij;
- het op en af gaan van de wc-zit;
- het reinigen na eliminatie.

'hulpmiddelen' zijn:

- aangepaste wc's of wc-zitten (bv. verhoogd toilet);
- handbaren/grijpbaren naast het toilet;
- rolstoel;
- buikriem.

'Maakt geen gebruik van toilet' betekent dat de persoon andere middelen gebruikt voor eliminatie dan het toilet, zoals luier, ...

1. Gebruikt het toilet volledig zelfstandig2. Gebruikt het toilet met hulpmiddelen maar zonder menselijke hulp3. Gebruikt het toilet met menselijke hulp al dan niet met hulpmiddelen4. Maakt geen gebruik van het toilet

C. ZINDELIJKHEID

'Zindelijkheid' wordt hier beperkt tot zindelijkheid overdag.

Let op: iemand met gemiddeld meer dan één 'ongelukje' per week wordt gescoord als onzindelijk.

Onder 'actief zindelijk' verstaat men dat de persoon een noodsignaal herkent en zijn behoefte op het toilet doet, al dan niet met menselijke hulp.

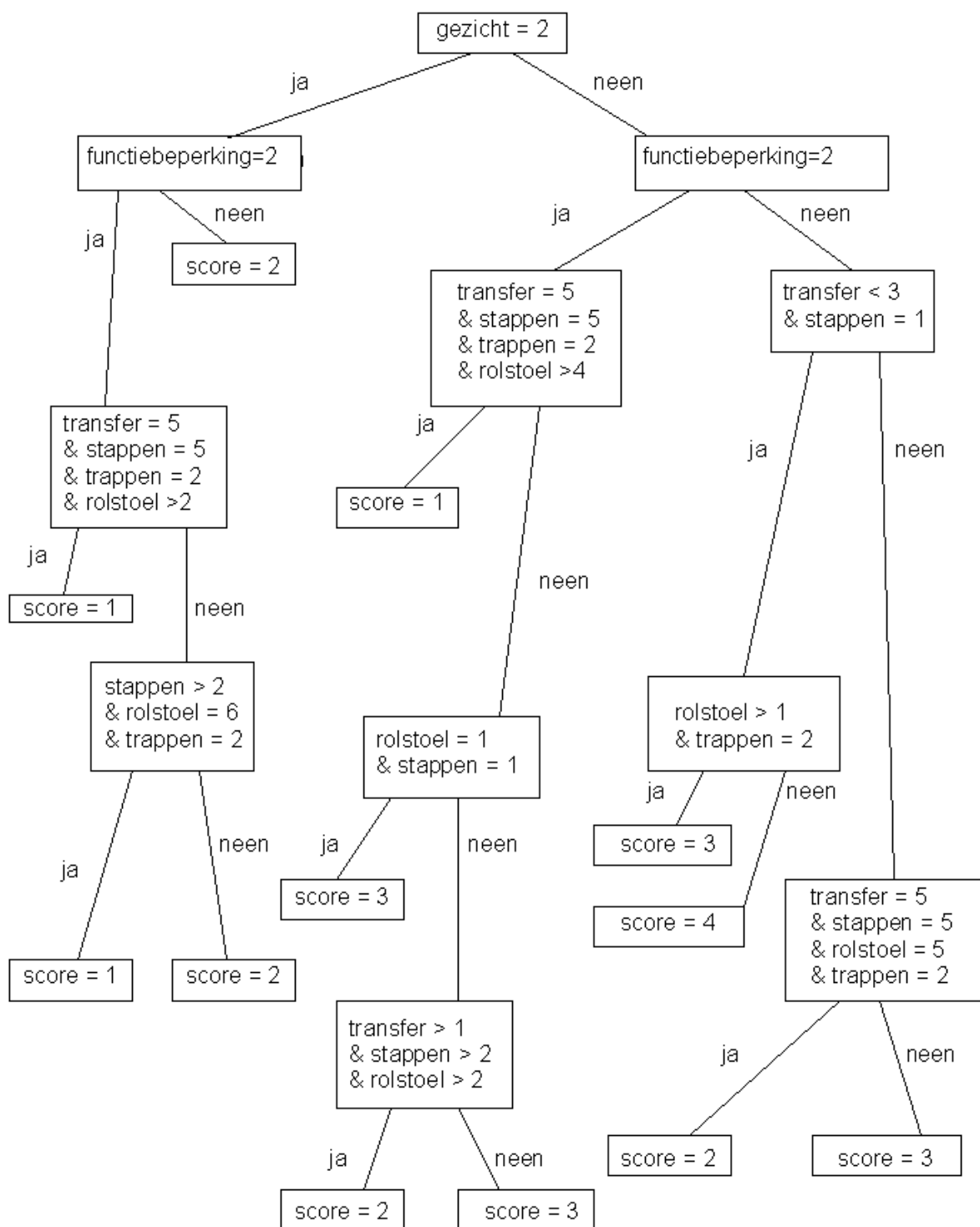
Onder 'passief zindelijk' scoort een persoon die geen noodsignaal herkent, maar geconditioneerd is om op wel bepaalde tijdstippen zijn behoefte te doen, al dan niet met verdere menselijke hulp.

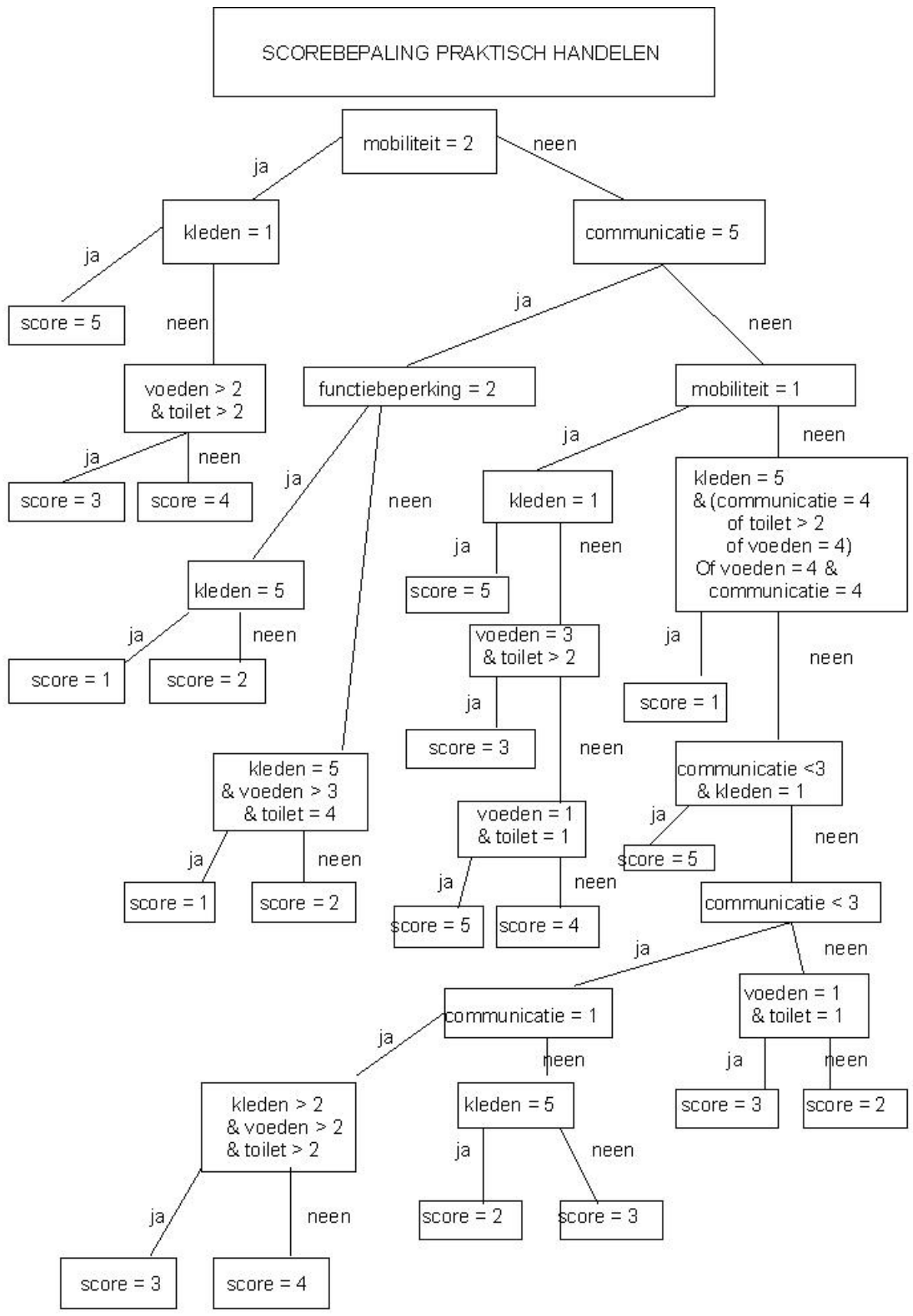
Zorggebruikers die wel een noodsignaal herkennen en gebruik maken van een toilet, maar omwille van gedragsproblemen of nood aan structuur vaste potmomenten opgelegd krijgen, scoren we ook onder 'passief zindelijk'.

'Onzindelijk' is iemand die geen noodsignaal herkent en niet geconditioneerd is om zijn behoefte op het toilet te doen. Men doet dus zijn behoefte onwillekeurig. Ook mensen die gemiddeld meer dan één keer per week een 'ongelukje' hebben, worden als onzindelijk beschouwd.

1. Onzindelijk2. Passief zindelijk3. Actief zindelijk

SCOREBEPALING FYSIEKE MOGELIJKHEDEN

SCOREBEPALING ZINDELJKHEID

Onzindelijk = 1

Passief zindelijk = 2

Actief zindelijk = 3

SCOREBEPALING ZORGGROEPEN

Instructie: Vertrek vanuit de score op de subschaal Fysieke mogelijkheden en ga verder met de beslissingsboom die bij deze score hoort. Wanneer er geen vraag naar zindelijkheid wordt gesteld wil dit zeggen dat dit voor deze combinatie niet differentieert.

